

van Brussel (een drakendodende Sint-Michiel). Het hoofd van koning Boudewijn doet dienst als watermerk. Op de achterzijde zien we het portret van Margaretha van

500 BEF Van Orley, recto

Oostenrijk. Het is gebaseerd op een portret van hofschilder Van Orley. Een replica van dit werk bevindt zich momenteel in het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten in Brussel. Op de achtergrond zien we het Hof van Savoye, het paleis van de landvoogdes en een van de eerste Renaissance gebouwen in de Nederlanden.

KATRIEN COSTERMANS, MUSEUMGIDS

Bronnen :

CD-Rom, Het Belgische bankbiljet, Museum NBB, 2001.

DE IONGH, J., *De hertogin. Margaretha van Oostenrijk, hertogin van Savoye (1480-1530)*, Amsterdam, 1981.

Nationale Bank van België, *De fraaie frank. Belgische munten en biljetten sedert 1830*, Brussel, 1989.

TE BOEKHORST, B., DANNEEL, M. en RANDAXHE, Y., *Adieu frank: Het boeiende verhaal van België en zijn geld*, Tielt, 2001.

Geïnteresseerd om ook de volgende afleveringen van het «object van de maand» te ontvangen? Verwittig ons via mail op museum@nbb.be

museum

van de

Nationale Bank van België

GELD, EEN VERHAAL

Wildewoudstraat 10 te 1000 Brussel.

Elke dag open van 10 tot 18 uur. Gesloten op maandag.

Voor meer informatie, bel naar + 32 2 221 22 06 of per e-mail museum@nbb.be

www.nbbmuseum.be

Margaretha van Oostenrijk

Vrouw in de marge

Margaretha van Oostenrijk, detail glasraam Sint-Goedele en Sint-Michiel

Wanneer we terugkijken naar de portretten die de Belgische bankbiljetten gesierd hebben, zien we dat we moesten wachten tot de Eerste Wereldoorlog voor de eerste realistische portretten opdoken. Het waren vooral leden van de Belgische dynastie, die als patriotisch eerbetoon en als afschrikking voor valsmunters moesten dienen. Naderhand kwam ook stilaan de categorie van de beroemde historische figuren aan bod. Zij fungeerden als een soort van ambassadeurs van het land.

Behalve de koningen werd geen enkel personage nog tijdens zijn leven op een bankbiljet vereeuwigd. Aan de keuze gingen steeds lange discussies vooraf binnen de zogenaamde biljettencommissie van de Nationale Bank. Zowel de levenswandel, de verdiensten als de faam van de personen werden onder de loep genomen. Er werd niet alleen gestreefd naar een geografisch en communautair evenwicht, maar de personages moesten ook voldoende bekend zijn en geen wandaden op hun kerfstok hebben. Cultuur en wetenschap scoorden het best: veertien kunstenaars en drie wetenschappers hadden hun vaste stek op een bankbiljet. Vrouwen werden hierbij echter compleet over het hoofd gezien. Naast de Belgische koninginnen heeft slechts een vrouwelijk personage een plaats gekregen op een biljet. Margaretha van Oostenrijk stond afgebeeld op de keerzijde van het 500 frank-biljet dat gewijd is aan Bernard (ook wel Barend) Van Orley. Ze is dan ook niet de eerste de beste vrouw.

500 BEF Van Orley, verso

Margaretha van Oostenrijk (Brussel 1480 – Mechelen 1530) werd vanaf haar geboorte door haar vader Maximiliaan van Oostenrijk ingezet als een waardevolle pion in het Europese politiek schaakspel. Ze was de dochter van Maximiliaan van Oostenrijk en zijn echtgenote Maria van Bourgondië. Door haar Habsburgse en Bourgondische erfenis was ze een erg begerenswaardige partij. Toen Margaretha amper twee jaar oud was, huwelijkte haar vader haar uit aan de Dauphin, de latere Karel VIII. Ze werd naar het hof te Amboise gevoerd, waar ze een Franse opvoeding kreeg. In 1491 werd ze echter verstoten door haar verloofde, die in Anna van Bretagne een lucratievere huwelijkspartner zag. Maximiliaan liet zich niet ontmoedigen en koppelde zijn dochter aan de Spaanse troonopvolger, Juan van Castilië. Het werd een dubbelhuwelijk, want zijn zus Juana huwde met Filips de Schone, de broer van Margaretha. Juan overleed nog datzelfde jaar. Hoewel Margaretha niet echt gewonnen was voor een derde huwelijk, trouwde ze in 1501 toch met Philibert II van Savoye. Omdat haar man niet echt geïnteresseerd was in politiek, nam ze quasi al zijn bestuurstaken op zich. Ook dit huwelijk was geen lang leven beschoren, in 1504 stierf Philibert. Margaretha zou tot haar dood de weduwekap, die ook te zien is op het biljet, blijven dragen.

Het is duidelijk dat het eerste deel van Margaretha's leven nogal woelig te noemen is. Het gaf haar wel het enorme voordeel dat ze een zeer uitgebreide kennis had van de Europese hoven, ze had een goed oog op de internationale politiek. Bovendien had ze ook een uitgebreide talenkennis opgebouwd, want naast het Frans en het Latijn was ze ook het Castiliaans machtig.

Na de dood van haar broer (1506) nam Margaretha van Oostenrijk de opvoeding van haar neefjes en nichtjes op zich. Zo kwam ook de latere Keizer Karel onder haar hoede. Als voogd van Karel kreeg zij het bewind van de Nederlanden in handen. Een van Margaretha's belangrijkste verwezenlijkingen was de verkiezing van Karel als Maximiliaans

opvolger voor de keizerskroon. De landvoogdes was ook niet te beroerd om zelf aan de onderhandelingstafel plaats te nemen. Zo slaagde ze er in 1529 in om vrede te sluiten met de Franse koning (Vrede van Kamerijk, 31 juli 1529). Margaretha was niet de enige straffe dame aan de onderhandelingstafel, aan de overzijde nam Louise van Savoye, koningin-moeder van de Franse koning plaats. Daarom wordt deze vrede ook wel eens de Damesvrede genoemd. Het belang ervan valt niet te onderschatten. De Habsburgers moesten definitief hun aanspraak op het hertogdom Bourgondië laten varen. Opnieuw werd bevestigd dat Artesië en Vlaanderen onttrokken zouden worden aan de macht van de Franse koning. Hier werd de latere Frans-Nederlandse grens voorbereid.

Margaretha van Oostenrijk was naast een raspolitica ook de patrones van heel wat kunstenaars. Het is dan ook om die reden dat de landvoogdes staat afgebeeld op de keerzijde van het biljet met Bernard Van Orley. Hij was immers hofschilder van de Habsburgers. Het Mechelse hof was de place to be voor alle humanisten en Renaissance kunstenaars. Zo ontmoette Bernard Van Orley er onder andere Albrecht Dürer en zag hij er de tekeningen van Jacopo de Barbari, de vorige hofschilder van de Habsburgers.

Het 500 frank-biljet met Bernard Van Orley en Margaretha van Oostenrijk werd uitgegeven vanaf 2 juli 1962 en behoorde tot de reeks die gewijd was aan 16de-eeuwse wetenschappers en kunstenaars. Met deze reeks werden voor het eerst de hoofdkleuren van de Belgische biljetten vastgelegd: groen voor 5.000 frank, bruin voor 1.000 frank, blauw voor het biljet van 500 frank en rood voor 100 frank. Er volgde ook een druktechnische verandering: de offsettechniek werd gebruikt voor het drukken van de achtergrond op voor- en keerzijde.

Margaretha van Oostenrijk in *Dits die excellente cronike van Vlaenderen*, 1530.

Voor het ontwerp van de hele reeks werd beroep gedaan op de Italiaanse grafische artiest Lorenzo Marino-Bessi, een specialist in het maken van maquettes voor bankbiljetten. Voor het portret van Van Orley baseerde hij zich wellicht op een 16de-eeuwse gravure van Filips Galle. Op de voorzijde zien we het portret van Bernard Van Orley links geflankeerd door het wapenschild